

УДК 338.487(100+477)"364"

Науменко Наталія,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами

Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Рожко Ольга,

магістр першого курсу факультету міжнародних відносин
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

УКРАЇНА НА СВІТОВОМУ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

З початком війни в Україні все змінилося, і це відчув на собі кожен громадянин країни. Постраждали всі сфери та галузі, включаючи сектор туризму. Важко уявити, як у таких надскладних умовах можна подорожувати не тільки з метою переселення в безпечніші місця, а й можливості хоч на якийсь час уникнути страшних реалій, що принесло за собою повномасштабне вторгнення.

На тлі успіхів світового туризму український туризм, який перебуває на стадії розвитку, стикався ще до війни з великими труднощами. Враховуючи геополітичну напруженість, повільне економічне зростання, відтік капіталу, зниження реальних доходів населення, позиція України на ринку міжнародного туризму є невизначеною.

Слід також зазначити, що Україна традиційно є більше імпортером туристичних послуг, ніж експортером на світовому туристичному ринку, і що протягом останніх п'яти років спостерігається щорічне зростання від'ємного зовнішньоторговельного балансу за цією позицією.

Як найбільша країна Європи, Україна має величезний туристичний потенціал, за словами експертів, за умови розвитку інфраструктури Україна може прийняти близько 30 мільйонів

іноземних туристів на рік. Однак країна мало виграє від участі в міжнародних туристичних біржах. У 2018 році Україну відвідали 14,207 мільйона іноземних туристів, що в 2,1 раза менше можливого рівня прибуття іноземних туристів. Дохід України від туристичного експорту в 2018 році склав 1,261 мільйона доларів США.

Серед усіх галузей туризм за обсягами доходу посідає третє місце економіки країни. Прибуток із туристичних подорожей, і, відповідно, податки з них, становлять значну частку бюджету [1].

Саме туризм дає поштовх розвитку різноманітних частин інфраструктури, включаючи підприємства торгівлі. Він надає багато робочих місць та можливостей для заробітку, створює умови для роботи компаній у галузях, що співпрацюють зі сферою туризму. Економічний та соціальний вплив туристичної галузі всебічно:

- збільшення місцевих доходів;
- розвиток виробничої та соціальної інфраструктур у туристичних центрах;
- розвиток галузей, пов'язаних із виробництвом різних туристичних послуг;
- сприяння розвитку культури та народних промислів;
- створення робочих місць [2].

Так, в умовах війни навряд чи можна говорити про розвиток туризму. Але як для економіки, так і для суспільства важливо зберегти хоча б частину своєї діяльності. А після завершення важкого періоду – спрямувати зусилля на його відновлення. Проте, Україна потрапила в топ-10 найнебезпечніших місць світу для подорожей через військові дії на сході країни. Враховуючи обставини військових дій, попит на туристичні послуги в Україні значно впав.

Війна вплинула на туристичну галузь, яка тільки почала набирати оберти після двох років протиепідемічних обмежень, ще до 24 лютого.

Першим сигналом стала те, що західні авіакомпанії відмовили в польотах в Україну. Потім виникли занепокоєння, які зрештою заборонили авіаційним страховим компаніям літати в українському повітряному просторі. Пізніше питання було вирішено на державному рівні, але повномасштабне вторгнення почалося лише через тиждень.

З початку повномасштабного вторгнення туризм країни скоротив свою діяльність. Все ускладнюється тим, що Україна, як і багато інших держав світу, ще не повністю оговталася після пандемії

коронавірусу. Галузь знову повернулася до збитковості та не змогла досягти показників 2019 року [3-4].

Зовнішній туризм не слід розглядати взагалі. По-перше, у більшості громадян зросли витрати та зменшилися доходи. По-друге, військовозобов'язані не можуть виїжджати за кордон із сім'єю, навіть якщо вони мають на це кошти. По-третє, є проблеми, пов'язані з логістикою. Також не слід очікувати прибуття великої кількості іноземних туристів доти, доки в країні не буде безпечно. Оскільки війна триває, ситуація погіршуватиметься. Якщо порівнювати з 2021 роком, бюджет 2022 року отримав не більше 10% попереднього показника. У 2021 році юридичні особи сплатили туристичні збори в обсязі 154 млн. гривень, ФОП – 90 млн. Багато фірм, які організували тури, припинили свою діяльність. Велика кількість співробітників малого та середнього бізнесу залишилися без роботи та доходів ці дані не секрет і я відкрито їх отримав.

І все ж сфера туризму, незважаючи на важкі обставини, продовжує боротися зі складнощами. Нині він працює приблизно на 30%, орієнтуючись на подорожі всередині держави – переважно у західноукраїнському напрямі, наприклад, мальовничий та затишний край біля озера Синевір. Вона всіляко намагається підтримувати і своїми податками бюджет, і своїми послугами людей, які потребують відпочинку цього складного періоду. І не забувають і про переселенців. Багато фірм займаються волонтерством, підтримуючи армію необхідним, а також переселенців, розміщуючи їх у санаторіях та організуючи їхнє пересування далі.

Якщо сектор туризму продовжить падати у прірву кризи, проблем буде ще більше. Бюджет країни не отримуватиме велику кількість податків, з яких фінансується ЗСУ та найбільш соціально незахищені категорії населення. Підтримуючи економіку країни, туристична сфера сама потребує підтримки.

Діяльність туристичної галузі – це не лише підтримка бюджету країни, але і короткочасний спосіб ефективної психологічної реабілітації.

Коли держава опинилася у ситуації військового конфлікту, це позначилося на психологічному та емоційному стані громадян. Через постійний стрес і перебування в стані напруги, страху і розпачу люди як ніколи потребують можливості хоча б невеликих радощів набути втіхи і тимчасового спокою. Туристичні подорожі добре цьому сприяють, допомагають на якийсь час переорієнтуватися, відпочити

фізично та психоемоційно. Це благотворно впливає на здоров'я та працездатність. Адже країна як ніколи потребує сильних та впевнених у завтрашньому дні громадян, готових у майбутньому відновлювати зруйноване.

Країни, які бажають жити не лише сьогоднішнім днем, вже під час війни думають про те, як вони житимуть після закінчення. Відновлювати, налагоджувати діяльність важливих економічних секторів та сферу туристичних послуг – це можливість повернутись до повноцінного життя. Тому туризм має і працюватиме. Чекаємо на перемогу, а вона близько і до праці!

Навіть в межах існуючих обмежень (наприклад, доступ до лісів чи прикордонних територій) громадяни продовжують досліджувати рідні країни. Це зрозуміло, адже постійні стреси втомлюють і організм потребує відновлення.

Також варто взяти до уваги, що громадяни Європи бронюють готелі та послуги через українські турфірми, а потім самостійно добираються на курорт.

З точки зору бізнесу, цих замовлень достатньо лише для часткового покриття звичайного обсягу подорожей. Щоб вийти на повну потужність, українські турфірми шукають нові шляхи розвитку та поступово вивчають можливості як на європейському ринку, так і в інших країнах.

Війна, яка зараз ведеться в Україні, не має аналогів у новітній європейській історії, щоб провести правильну аналогію та оцінити можливий вплив на туризм [5-7].

Часто наводять приклад Хорватії, яка після війни зуміла стати дуже популярним місцем. Але не варто забувати, що бойові дії там не були такими руйнівними, як те, що зараз відбувається тут.

Також важливим чинником буде здатність повоєнної України проводити масштабні маркетингові кампанії на зовнішніх ринках, які змінять сприйняття нашої країни з ворожого регіону на безпечне місце для подорожей.

Майбутні плани відновлення, про які зараз говорить Уряд, також повинні включати туризм.

Крім того, важливо вже сьогодні розпочати переговори зі світовими мережами готелів і забезпечити їм доступ до України для розробки стратегії післявоєнного розвитку. Лише плануючи наперед, ми зможемо по-справжньому скористатися моментом, коли інтерес до нас ще високий і бойові дії нарешті закінчилися.

Список використаних джерел:

- 1 Науменко Н.С., Медина А.В. Стан туристичної галузі під час пандемії COVID-19 та в період україно-російської війни: перспективи для реанімації внутрішнього туризму // Сучасний стан та перспективи розвитку діяльності підприємств в Україні: теорія, методика, практика: колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП «АСТРАЯ», 2022. 180 с. С. 18-23 URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/20531/1/20221128_301.pdf
- 2 Чорний О. Найкращі часи – попереду. Що відбувається з туризмом в Україні під час війни. // РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/travel/samyerkie-vremena-vperediproishodit-turizmom-1657645856.html>
- 3 COVID-19 та соціальний діалог в туристичній галузі: практика ЄС та українські реалії. Київ 2020. 28 с. URL: <http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/COVID-19-TA-SOTSIALNIY-DIALOG-V-TURISTICHNIY-GALUZI-PRAKTIKA-YES-TA-UKRAYINSKI-REALIYI.pdf>
- 4 Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- 5 Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Савчук А. Ю. *Сталий розвиток туризму та рекреації: сучасні виклики й перспективи для України* : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 208 с.
- 6 Як війна в Україні вплинула на європейський туризм. ДАРТ. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/yak-viyna-v-ukrayini-vplinu-na-ievropeyskiy-turizm> (дата публікації 6.06.2022).
- 7 Цимбалюк І., Павліха Н., Цимбалюк С. *Сталий розвиток спортивно-оздоровчої сфери регіону заради миру та безпеки* : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 252 с.

УДК: 330.1:338.1:346.7:346.9

Трушкіна Наталія,
к.е.н., старший дослідник,
старший науковий співробітник, докторант,
Науково-дослідний центр індустріальних
проблем розвитку НАН України
м. Харків, Україна

РОЗВИТОК КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

На даний час у період повномасштабного вторгнення росії в Україну [1] особливої актуальності набувають проблеми розвитку критичної інфраструктури [2]. За підрахунками експертів